

El blat de moro

(ALDC, IV, 803. El blat de moro)

El blat de moro (*Zea mays*) va ser introduït pels espanyols a la Península Ibèrica, a principis del s. XVII a Galícia i Astúries i al s. XVIII als països de llengua catalana. El nom castellà és *maíz*, pres del taíno d'Haití *mahís*, que ja es documenta el 1500, i que en mall. és manlleu esporàdic recent (73, 77, 81, 82), al costat de *blat de les Índies*. Aquesta designació sembla una traducció del cast. *trigo de Indias* ("el panizo más común, que llaman trigo de Indias o maíz", *Autoridades*), que indica la procedència geogràfica (*Indias* = Amèrica i Àsia); coneix les variants *blat de les Índies* 73, 77, per reducció del segment final *-ia* > *-i* (com *gàbia* > *gabi*), *blat de les Indris* 74-80, 82 o ~ *de les Índies* 81, amb inserció d'una ròtica; en ross., que també practica el canvi *-ia* > *-i*, el determinant de *blat d'Indi* 2, 3, 5, 8, 9, 11, 70-72 (< *d'Índia*) va ser interpretat com un adjectiu i va generar *blat indi*; la mateixa construcció es troba en l'alg. *froment d'Índia* 85 (*froment* 'blat' ← probablement de l'it. *frumento*). El nucli d'aquest mot és present en *blat de moro* (var. *blat moro* 93), referit a la seva procedència forana (si no és una extensió d'un *blat moresc*, oc. *blad-mouresco* o *mourisco*, mall. *blat moro*, un cereal de gra o d'arestes negres), i que s'estén pel cat. central i una part del nord-occ.; la mateixa referència territorial es troba en *moresc*, der. de *moro* (< llat. MAURU), reducció de *blat moresc*.

En cat. occ. ocupen una gran extensió *panís* i *dacsa*, que abans del s. XVII designaven plantes diferents del blat de moro però que posseïen certes característiques semblants (els grans, la panícula, el menjar per a les cavalcadures). El *panís* (var. *pani*[θ] 108, 132, 134, 138, 139; *pani*[θ]o 100; *panisso* 87, 94) deriva del llat. tardà PANICŪM (llat. cl. PANICUM, der. de PANUS 'espiga en panícula') i denominava una altra planta, la *Setaria italica*; la *dacsa* (var. *adacsa* 176), documentat des d'antic com a nom d'una altra planta, prové de l'ar. andalusí ALASA o *ALALASA 'espelta' (precedit d'una consonant inicial desapareguda en boca romànica i que era una espirant faringal sonora; va tenir lloc l'intercanvi *l* = *d* i el canvi *s* > *cs*, com en *nasl* > *nacsa* [Corriente, 2003]). També el mill (*Panicum miliaceum*), der. de *MĪLIUM < MĪLIUM, amb canvi de *ĩ* > *i* per atracció de MĪLLE 'mil', pel gran nombre de grans que produeix, ha estat assimilat al blat de moro per la seva inflorescència pubescent (cf. oc. *milh*); el seu der. *milloc* 86 prové del gascó veí *milhòc*. *Pinotx* 99, var. de *panotxa* 'espiga del blat de moro', amb canvi *a* > *i* per atracció de *pinya*, és un cas de metonímia que designa la part pel tot (veg. mapa 522). És fosca la motivació de *bolets* 103. Per a més informació sobre els noms d'aquest cereal en cat. i en les llengües romàniques, veg. Pascu, 1936 i Veny, 1958-1960.

Des del punt de vista territorial, notem que *grosso modo* el cat. or. es reparteix els significants *blat de moro*, *moresc*, *blat de les Índies*/*blat indi*, amb una motivació de tipus geogràfic, mentre que el cat. occ. s'ha inclinat per *panís* i *dacsa*, de motivació basada en la semblança d'espècies. Són mots normatius *blat de moro*, *blat de l'Índia*, *moresc*, *dacsa*, *panís* (de l'Índia), des del DG₁, 1932; *panís*, sense determinant, des del DIEC₁, 1995.

